

รำพึงในฤดูหนาว

ตะวันรุ่งแล้ว แลเห็นสีเสควาโรยอยู่ในหมอกก็
ยังไม่จางหาย

พินคืนในทางเดินแข่งกระต้าง และเย็นเยือก
ด้วยละอองน้ำ ทุเหมือนงูสีน้ำตาลซึมเลื่อยเลียวลอค
ไปในระหว่างพวงหญ้าที่ใบยาวแหลมเรียวยาวระเนนลุไป
ตามแรงลมจากทางเหนือ

ต้นไม้ใหญ่ ที่เป็นเพียงเงาจำขั้บซ้อนในกลาง
คืน ค่อยจางเป็นสีเขียว โอนยอดและไกวกิ่งเสียดสี
กันเป็นครั้งคราว ใบที่เหลืองแห้งก็ร่วงลงทับถมอยู่
กับดิน รอเวลาจะผุพัง สลายตัว กลายกลืนเข้าสู่
ดินเค็ม

ดอกไม้ยามเช้ายังไม่แย้มกลีบ ฝั้เสื่อและฝั้ยัง
คงหลับไหล เห็นแต่เนกกระจอกตัวน้อยเจาะจิกใบ
หญ้ายาวคาบบินไปสร้างรังในคอบไม้ไกล ที่ไหนสัก
แห่งหนึ่ง

เหย้าเรือนทั่วไปยังสงบเงียบ ผู้คนยังซุกตัวอยู่
ในผ้าห่ม สงวนความอบอุ่นและพยายามขุ้ยออกความ
หลับไม่ให้เกิดตัวหนีตามความมีคยามกลางคืนไปเสีย
เร็ววันนัก

เพราะที่มาพร้อมกับแสงสว่างแห่งวัน คือภาระ
อันหนักอึ้งเต็มสองบ่า ทั้งภาระโดยธรรมชาติ และ
ที่ประทุด้วยอวิชชากิเลส

แต่ประเดี๋ยวก่อน ระหว่างที่แดดยังไม่กล้า และ
น้ำค้างยังไม่เหือดหาย ขอโอกาสสักนิดสำหรับหัน
ไปรอบตัวดูสิว่า ธรรมชาติกำลังทำอะไรอยู่ในอากาศ
แห่งนี้ และเจียบเย็น

ใบไม้ใบหญ้าที่เคยชุ่มเขียว เจาโรย เทียวแห้ง
ลงแล้ว แต่ทุกแห่งหนสะพรั่งด้วยดอกหรือเมล็ดครั่งวง
ที่รวบรวมสารแห่งพืชพันธุ์ไว้ เพื่อสืบต่อช่วงชีวิต
ฝั้เสื่อที่เคยจับเป็นกลุ่ม ว่อนเวียนอยู่ตามดอก
ไม้แรกแย้มก็หายไป แต่ในใบไม้ที่ม้วนงอ ตัดกัน
อยู่ด้วยไขว้บางนั้น คือไขที่จะฟักเป็นฝั้เสื่อรุ่นใหม่
ในฤดูหน้ามิใช่หรือ

คางคก และกบหลบหายเข้าไปจำศีลในที่ที่มนุษย์
สู้กว่าปลอดภัย

แต่ที่ไหนเล่าหนอ ที่ปลอดภัย
ภัย คืออำนาจทางทำลายของธรรมชาติ ปรากฏ
ในนานารูปที่ไม่มีสิ่งใดหลีกเลี่ยงได้

ธรรมชาตินำความพินาคามสู่ทุกสิ่งตามกาล ตาม
ปัจจัย

และเมื่อทำลายสิ่งหนึ่งลง ก็สร้างอีกสิ่งหนึ่งขึ้น
ด้วยพร้อมกัน

การสร้าง และการทำลายในธรรมชาติ ดำเนิน
อยู่ทุกขณะจิต

ทั้งในวงแคบของขอบอนุปรมาณู และวงกว้าง
ของสากลจักรวาล

ความไม่เที่ยงแท้ของดอกไม้ ที่เจริญจากจุดใน
ตุ่มตา เป็นดอกตูม แย้ม บาน แล้วร่วงโรยกลาย
เป็นผลที่ตัวมันไม่เคยรู้จัก ควรจะเป็นบทเรียนที่ย้า
ให้มนุษย์ซาบซึ้งในลำดับขั้นแห่งวิญญูะ ที่ตนเอง
กำลังก้าวล่วงไปตามกาล

แต่ภัยเหตุใดหนอ ที่มนุษย์ไม่เคยเรียนรู้
คอกไม้ต้ม เมื่อได้น้ำค้างและแสงตะวัน กษยาย
กลีบเสนอสี ส่งกลิ่นหอมหวานจรจายไป เรียก
ฝูงภูมาคุดนาหวานโดยมิได้หวงแหน

แต่มนุษย์ กอบโกยและสะสมทรัพย์สินที่ทำได้
และคัดแปลงจากธรรมชาติไว้กับตัวชั่วชีวิต แล้ว
และยังกักเก็บไว้ แต่ในแวดวงทหายาจนสุดความสามารถ
โดยไม่ยอมรับรู้ถึงความพยายามของตนนั้น
แท้จริงแล้วปราศจากผล

ก็อาณาจักรแล้วที่พินาศล่มสลายไป ทั้งทรัพย์สิน
สินมหาศาลที่ไร้ค่า กระจัดกระจายอยู่ใต้พื้นดิน และ
ในมหาสมุทรกว้างคืนกลับสู่ธรรมชาติ เจ้าของเดิม
ในรูปที่ประโยชน์น้อยกว่า

เพราะคอกไม้ที่ไหนจะงอกขึ้นได้จากมงกุฏทอง
และแหวนทับทิม หรือสร้อยมรกตก็มีใช้อาหารของ
กุงปลา

ผิวกินที่เป็นอาหารแก่พืช มีค่ายิ่งกว่าสารพัน
มณี

แต่มนุษย์เขลาที่ซุกเอาคืนทั้งเสียทั้งภูเขา เพียง
เพื่อพลอยเม็ดหนึ่ง ที่มีอาจช่วยให้สิ่งมีชีวิตใด ๆ
คลายทิวหรือหมดกระหายได้ค้ำยน้ำพราวของมัน

และเพื่อมัน มนุษย์ก็ทำลายชีพมนุษย์ด้วยกัน
เสียนับมิถ้วน

ทั้งที่ธรรมชาติไม่เคยอนุญาตให้ผู้ใดฆ่า นอก
จากเพียงเพื่อกิน

เพียงเพื่อจะได้มงกุฏและแหวน มนุษย์ต้องระ-
เบิด กับทำลายภูเขา และป่าไม้ที่พืชนานาพันธุ์ เคย
งอกงามอยู่แล้ว และทำลายวงจรชีวิตของสัตว์ทั้งบน
บกและในน้ำ ทั้งใช้แรงกาย แรงใจของเพื่อนมนุษย์
อีกสักคนนับเข้าประกอบกัน

น้ำหนักชีวิตและหยาดเหงื่อที่แฝงอยู่ในมงกุฏนั้น
คอมมนุษย์คนไหนเล่าที่จะทนได้นาน

แต่ประวัติศาสตร์แสดงว่ามนุษย์ไม่เคยหลายจำ
ไฟสงครามที่มนุษย์จุดขึ้น ให้ไหม้ลามไปทุก
หย่อมหญ้า เผาผลาญไม่เพียงชีวิตมนุษย์ แต่ทั้งพืช
และสัตว์ที่มีได้มีส่วนร่วมรู้เห็น หรือได้รับผลประโยชน์
ด้วยเลยแม้สักน้อย

ดูเหมือนไม่เคยเลยที่มนุษย์จะถามตนเองว่า มี
สิทธิ์ที่จะทำเช่นนั้น หรือหาไม่

ครึ่งแล้ว คราวเล่าที่เรือหว้าเขียวระบับขึ้นจาก
ทรากศพในกลางสมุทรภูมิ และคอกไม้ผลิบาน ส่งสี
รวยกลิ่น เสมือนเพื่อคลุมกลบรอยเลือดดาว ที่หลัง
ลงชะโลมคืน

เพียงเพื่อจะเหลลยับเย็นอยู่ใต้ลอร์ดถึง และ
ร่างที่ล้มลงด้วยสรรพาวุธอีกคราหนึ่ง เท่านั้นหรือไร
หนอ

เทียบหอกปลายปืนที่ทำด้วยโลหะแข็งเหนียว คม
เป็นมันวับ กับปลายใบข้าวเขียวอ่อนละไมที่ไหวริ้ว
ไปตามลมมันลี จะได้ตระหนักถึงความแตกต่างระ-
หว่างแนวทางสร้างสรรค์ของมนุษย์ และของธรรม
ชาติได้อย่างถนัดชัดแจ้งยิ่งกว่าฟังคำอธิบายใด

เพราะหลักฐานพยานอื่น ล้วนสูญสลายละลาย
ซึ่มซบอยู่ในแผ่นดินที่เราเหยียบยืนอยู่นี้แล้วสิ้น

ทั้งเลือด และทงเนอของมนุษย์นับจำนวนไม่
ถ้วน ที่ชีวิตต้องพินาศลงก่อนชัชกาล เพื่อสังเว
อิตตาของมนุษย์โลกเพียงไม่กี่คน

ซึ่งหนีไม่พ้นความตายด้วยจุกกัน

นับด้วยสิบศตวรรษ มนุษย์เฝ้าแสวงหาความรู้
แต่อนิจจาเอ๋ย ส่วนใหญ่ที่ได้คือความรู้เรื่องการ
ฆ่าและการทำลาย การฉ้อโกง และฉกฉวยประโยชน์
จากธรรมชาติ

น้อยนักที่จะเรียนรู้เรื่องการให้ และการตอบแทน

แม้แต่ชาศพ บางคนก็ไม่ยอมมอบคืนแก่พื้นแผ่นดินเพื่อประโยชน์แก่มวลพืช

แต่กลับกักเก็บความเนาเปื่อยไว้ในโลหะ ในความโลภ แม้ในสิ่งที่ปราศจากประโยชน์แก่ตนเองแล้ว

นำส่งเข่นกระไรหนอ ที่มนุษย์ไม่รู้จักอ้อมความโลก

กล้วยไม้ที่ส่งช่อดอกบานสะพรั่ง เริงไหวร่วมไปกับลม กลีบอ้อมด้วยฉาน้ำ และสีเจิดแจ่มจับแดดกล้า ถูกพรากจากต้นให้ขาดชีวิต นำมาจัดประดับแจกันให้โรยก่อนกาล หรือบ้างก็ถูกฉาบกลีบด้วยทองคำ รักษาซากศพของมันไว้มิให้แห้งเจาตามธรรมชาติ เพื่อใช้เป็นอาภรณ์

นำภูมิไฉนก็หรือหนอ ที่ประดับกายด้วยดอกไม้ตราสั่ง

ดอกไม้คงความงามเกินคำบรรยายไว้ได้เอง โดยไม่ประสงค์แจกันแก้วเจียรระโน

และกาเหว่าเสียงหวานแหว่ ไม่เคยต้องการกรงทองประดับเพชร

มนุษย์ต่างหาก ที่นอกจากจะบรรทุกเศษ ซาก และสะเก็ดทิ้งของสิ่งมีชีวิต และไรชีวิตไว้กับตัวจนขาดความว่องไวแล้ว ยังสร้างกรงนานาแบบชั้นแวคล้อมตนเอง จนบางคนแทบจะไม่เคยย่างเท้าลงเหยียบดินเพื่อรับความฉ่ำเย็นจากน้ำค้าง ผิดไม่เคยสัมผัสลมรินที่มียู่โดยธรรมชาติ นัยน์ตาชินกับแสงประกายรุ้งมากกว่าแดด จมูกคุ้นกับกลิ่นน้ำหอมสังเคราะห์จาก ดอก ไม้ ประคิบรู้อากาศสูง ที่ไม่มีวันโรยรา

ไม่แยแสต่อดอกหญ้าที่บ้านแล้วโรยลงกับดินนอก

อาคารปรับอากาศ

และคั้งนั้นจึงลืมนึกว่าตนเองก็ต้องก้าวล่วงไปตามวิฏฐะเช่นเดียวกับดอกหญ้า นั้น โดยไม่มีประโยชน์ที่จะเห็นยวรงค์หรือดินร่นต่อสู่

ธรรมชาติไม่เคยยกเว้นกฎการเปลี่ยนแปลง และความไม่เที่ยงแท้ให้แก่ผู้ใด หรือสิ่งใด

เช่นเดียวกับดอกไม้ที่ผ่านจากตุ้ม แยม บานแล้วโรยสลาย

มนุษย์ก็ถือกำเนิด เติบโตจนสุดขีดแล้วทรุดโทรม ถึงซึ่งความแยกสลายแห่งสังขารในที่สุด เหมือนกับดอกไม้ ที่ละส่วนหนึ่งไว้เป็นผลเจริญขึ้นเพื่อสืบพืชพันธุ์

มนุษย์ก็ละส่วนหนึ่งไว้ในโลก ให้สืบช่วงชนเชื้อสายมนุษย์ต่อไป

แต่ขณะที่ดอกไม้ทุกชนิดกลืนชีวิตเข้าสู่กระแสธรรมชาติจนเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันนั้น มนุษย์กลับพยายามแยกห่างออกไปทุกที

ความจวบเหมาะแห่งสังขาร ก่อเกิดผัสสะที่คมเฉียบกว่า และคั้งนั้นก็ทรงไว้ซึ่งคุณและโทษอันยิ่งกว่า

เพราะเมื่อประสบเสียด แสง และเงาซับซ้อนในธรรมชาติแล้ว ผัสสะนั้นสร้างความรับรู้ที่ซับซ้อนให้เกิดขึ้น และหลงยึดเอาว่าความรับรู้นี้เป็นผลที่มันเองผลิต มิใช่ปฏิภนของธรรมชาติอย่างที่เป็นอย่างที่จริง

และด้วยตัวตนที่เกิดจากความยึดมั่นเอง ที่มนุษย์พยายามแยกตัวออกจากธรรมชาติ ตะเกียกตะกายจะเป็นเจ้าของธรรมชาติให้จงได้

น้อยคนนักที่จะพยายามเข้าใจธรรมชาติ ซึ่งไม่มีผู้ใดสามารถครอบครองได้แม้แต่ส่วนหนึ่งส่วนใด ครังแล้วก็ครังเล่า ที่ธรรมชาติแสดงพลังให้

ปรากฏเพื่อพิสูจน์ว่า มนุษย์ มีอาจควบคุมได้ แม้หนึ่งหน่วยอนุปรมาณในธรรมชาติ

แต่มนุษย์เขลาที่ยังพยายามจะเอาชนะกฎธรรมชาติโดยมิได้สำนึกว่าจะเกิดสิ่งใดขึ้นจากความพยายามของตน

ดอกไม้บานเมื่อถึงกาล ไรเมื่อถึงกาล โดยที่มิได้พยายามยึดเวลาบานให้นานออกไป

แต่มนุษย์ผู้ยึดตัวตน และไม่ยอมรับความเปลี่ยนแปลงแห่งสังขาร พยายามยึดเวลาและคงภาวะไว้จนสุดความสามารถ

ลืมเสียสนิทว่า ยิ่งนำวสายธนูด้วยกำลังแรงเพียงใด ธรรมชาติซึ่งทรงคุณภาพ ก็จะต้องกลับมาด้วยพลังเพียงนั้น

นานนับด้วยศตวรรษมาแล้วที่มวลมนุษย์ ทุ้มเทพลังของความโลภเพื่อตน นำวคันธนูของธรรมชาติ ย้อนทางจนอ่อนโค้งแทบว่าจะหักลง

ก็จงรอคอยเวลาที่จะถูกสายตีกลับเด็ด ผังและแมลงภู่ มาเพื่อคุกคามหาหนในเกสรดอกไม้ แต่ผลสะท้อนที่เกิดโดยธรรมชาติ คือดอกไม้ผสมเกสรเกิดเป็นเมล็ด

ทุกการกระทำของมนุษย์ก็เช่นกัน ย่อมเกิดผลสะท้อนโดยธรรมชาติ ไม่ว่าจะมนุษย์จะต้องการหรือหาไม่

ไม่ว่ามนุษย์จะรู้สำนึก หรือหาไม่

กฎแห่งเหตุ และปัจจัยที่เชื่อมโยงกันเป็นลูกโซ่ ยังวิญญูจักรให้ดำเนินเรื่อยไปนั้นย่อมไม่ประจักษ์แก่ตามนุษย์ผู้มองทุกสิ่งผ่านตัวตนเพียงด้านเดียว

ตั้งนั้นมนุษย์จึงหวัง และพลาดหวังไม่รู้จักสิ้น

ไม่เคยสำนึกแม้แต่ว่า การกระทำที่เกิดจากความหวังครั้งหนึ่งอาจจะโยนไปเป็นเหตุ และปัจจัยของสิ่งใดในวิญญูที่หมุนรอบเข้ามาขวางระหว่างตนกับสิ่งที่

ประสงค์ในอีกคราวหนึ่ง

เสื่อหวีที่ตะปบกางพลาด มีความทุกข์แสบร้อน น้อยกว่ามนุษย์ที่ผิดหวัง

มันไม่เคยฆ่าตัวตายด้วยเหตุนี้

ในบึงกว้างใหญ่ บัวดอกหนึ่งผุดขึ้นเหนือน้ำ

แย้มบานแล้วโรยลงโดยปราศจากพิธีรีตอง ละกลีบ

ร่วงให้ลอยพริ้วล่องเอยอยู่บนหลังน้ำก่อนจะจมลง เป็น

อาหารของสัตว์เล็กสัตว์น้อย และทับถมเพิ่มปริมาณ

ดิน

แต่ต้นไม้ใหญ่อายุนับศตวรรษก็แสนที่ล้านต้น

แล้วหนอ ที่ถูกโค่นลงถากทอนทำเป็นที่รองรับซาก

มนุษย์ เพื่อจะถูกเผาไหม้มอดสูญ ดอกไม้ก็อสงไขย

แล้วที่ถูกพรวดจากต้นมารวมในพิธีอันจัดขึ้น เพื่อ

แสดงความโศกเศร้าอาลัยซึ่งบางทีหาไม่จริงไม่

ไม่ควรหรือที่มนุษย์จะกิน ซากของตนแก่ธรรมชาติด้วยวิธีที่ง่ายที่สุดคือกลีบดอกไม้โยยไว้เครื่องกีด

ขวางมิให้เข้าร่วมกับดิน

และเลิกละจากพิธีจอมปลอม ซึ่งทำลายธรรมชาติลงไปมากกว่าที่ตนมีสิทธิเสียที

ดอกไม้ผู้คิดมีสาระจากดิน และแตกลมเพียงพอ

เพื่อการดำรงอยู่ และคืนกลับแก่ธรรมชาติทั้งหมดที่

มันมี ในรูปผลและเมล็ดซึ่งจะเจริญขึ้นโดยอิสระ

ในความดูแลของธรรมชาติทั้งหมด

ต้นอ่อนที่แตกออกจากเมล็ด จะคลืบไปชูหาแสง

แดดด้วยตัวของมันเอง เพื่อเรียนรู้วิธีที่จะดำรงชีวิต

และเติบโต

แต่มนุษย์บางเหล่า เหตุใดจึงสร้างเชื้อสายขึ้น

เพียงเพื่อตน และควบคุมบังคับให้เจริญขึ้นแต่จำ

เพาะในแนวทางที่ตนกำหนดเล่า

ดอกบัวในบึง ไม่เคยสอนดอกตูมให้ชูหมื่นดอก

กกที่ขึ้นอยู่ในกอริมน้ำ อย่างที่มนุษย์สอนลูกของตน

ให้รังเกียจเพื่อนบ้านที่ฐานะต่ำกว่าเลย

ผลความพยายามของมนุษย์ที่ห่อหุ้มลูกของตนไว้ในความสะดวกสบายฟุ่มเฟือยที่ตนประติษฐานให้เป็นจุดเปลือกไข่ที่แข็งเกินจะอปปากของลูกไก่จะเจาะให้แตกได้ก็คือ ได้มนุษย์พันธุ์ใหม่ที่อ่อนแอและแสนฉลาด

ยิ่งห่างไกลธรรมชาติยิ่งกว่าบรรพบุรุษของตนมากขึ้นไปอีก

ยิ่งกอบโกย บีบคั้นและขูดรีดธรรมชาติอย่างตะกละตะกรามมากขึ้น

เพราะความโลภ อวิชชาและโมหะ ย่อมพឹทัวเจริญขึ้นอย่างรวดเร็วในที่มืด ในเปลือกนั้นเอง

ทราบใดที่เปลือกยังไม่แตกออก มนุษย์เหล่านั้นก็ยังคงนึกอยู่ว่าเปลือกของตนคือปราการแก้วกันเขตที่สุดแห่งจักรวาลของความบันเทิงสุข ซึ่งจะคงอยู่ชั่ววันรันดร

จนกว่า เมื่อใดก็ตาม ความโลภ และความหลงยึดในตนเจริญขึ้นรวดเร็วเกินกว่าขอบเขตของเปลือกจะยืดขยายออกรับไว้ได้ เปลือกนั้นย่อมจะสลายลงเป็นภัสสมรุตติ ละมุนนุษย์ซึ่งเป็นจุดหนอนบ่อนของเนาในเปลือกให้แห้งตายด้วยแสงแดดเดียวกับที่ส่องให้ชีวิตแก่เมล็ดดอกไม้มันนั้นเอง

เป็นเช่นนี้มนุษย์ก็ครั้งคราวแล้วหนอ มนุษย์ช่าง

ไม่เคยจะจดจำ

ธรรมชาติแท้ ไม่เคยยกย่องดอกกุหลาบ หรือตุ๊กตาดอกหญ้า

แต่หล่อเลี้ยงดอกไม้ทุกชนิดด้วยดิน น้ำ แดด ลม อย่างสม่ำเสมอ ตามกาละ และเทศะ

แต่มนุษย์ ผู้แยกตนออกจากทุกสิ่ง และยกตนเหนือทุกสิ่งในธรรมชาติ ถือเอากฎที่ตนคิดขึ้น แบ่งแยก จัดลำดับธรรมชาติเสียเองตามต้องการ

พยายามทำตุ๊กตาสากลจักรวาลให้แปรไปเพื่อตน และสมสันว่าย่อมมีผลสะท้อนตอบความเห็นแก่ตัวของตนรออยู่ในอนาคตที่อีกไม่นานนักจะมาถึง

อีกไม่นานเลย

สายแล้ว และลมโกรกแรง

ในทุ่งนาร้างมีหญ้าขึ้นเขียวขจีเป็นทิวไกล มีดอกบัวแทรกแซมใบขึ้นอยู่ในส่วนที่ลุ่มน้ำขัง

ดอกตูมรูปปริฉลุย ก้านอ่อนโอนตามลม แผงอยู่ในหญ้าคล้ายนัยน์ตาจ้องคอยสังเกตุ

และดอกบาน เฝยอกสืบ ไหวเกสรระรัว เหมือนริมฝีปากของธรรมชาติที่เฝยอแย้มหยัน

เมื่อฝปากเสียงกระซิบเขี่ยไว้ในลมแรงที่วู่วิวเยือกจากผิวเนื้อถึงหัวใจ

“มนุษย์เอ๋ย เจ้าเห็นอะไรบ้าง—ในเรา”

ชยาวัลลภ ประพันธ์

๑ กรกฎาคม ๒๕๒๓